

רצועת עזה ומשבר האקלים

שירה עפרון, קים נח ונועה שוסטרמן | 12 במאי, 2022

רצועת עזה, שהיא אחד האזורים הצפופים בעולם, סובלת מתת-תנאים תשתיתיים ותברואתיים ובכלל זאת מחסור במים, באנרגיה, בחשמל, במזון ובמערכות בריאות. האתגר ההומניטרי הכרוך באזור אך צפוי להחריף בהתחשב במגמות הדמוגרפיות שבו וברגישותו הגבוהה לשינויי האקלים. בעוד מערכת הביטחון בישראל והקהילה הבינלאומית מזהות את הקשר הגורדי בין המצב הביטחוני סביב הרצועה לבין מצוקה ההומניטרית בה, אין התייחסות להשפעה הצפויה של שינויי אקלים על המצב. כדי ללבן את הסוגייה ולגבש היערכות להתמודדות עם השפעות שינויי האקלים כינס המכון למחקרי ביטחון לאומי, בשיתוף עם הוועד הבינלאומי של הצלב האדום, סדנה סגורה שלקחו בה חלק נציגים ישראלים, פלסטינים ומהקהילה הבינלאומית. ביניהם היו גורמים ממשלתיים, אקדמאים ונציגים מהחברה האזרחית. פרסום זה מסכם את עיקר התובנות שעלו בסדנה. במיוחד על רקע ועידת המדינות התורמות, המתקיימת בימים אלה בבריסל, מודגש כי אמנם הנסיבות ההומניטריות ברצועת עזה והאתגרים הביטחוניים שהיא מציבה הינם מידיים, אך חשוב שתכנון הפתרונות יעשה בראייה רחבה, תוך התייחסות לתרחישים ארוכי טווח.

בימים אלו, כשניטש ויכוח סוער כיצד להתמודד עם מנהיג חמאס ברצועת עזה יחיא סינוואר, המעודד אלימות בגדה המערבית ובשטחי ישראל ובה בעת ממשיך ליהנות מהקלות כלכליות לרצועה שתכליתן לצמצם את מצוקת תושבי האזור, חשוב לזכור כי רצועת עזה מאתגרת את ישראל לא רק ביטחונית אלא גם הומניטרית. ברצועת עזה מתגוררים קרוב ל-2.1 מיליון איש על שטח של 365 קמ"ר. כבר כיום, היא נחשבת אחד האזורים הצפופים בעולם. יתר על כן, האזור סובל מתת-תנאים תשתיתיים ותברואתיים, ובכלל זאת מחסור במים, אנרגיה, חשמל, מזון ומערכות בריאות. תנאים אלה משקפים שילוב של נסיבות גאוגרפיות - אזור המזרח התיכון וצפון אפריקה מתחמם בקצב מהיר במיוחד ונחשב לצחיח בעולם, וכן של המצב הפוליטי השורר ברצועה מאז תפיסת חמאס את השלטון בשנת 2007, שבעקבותיו מטילה ישראל מגבלות חמורות על תנועת סחורות ואנשים מהרצועה ואליה. האתגר ההומניטרי בעזה אף צפוי להחריף, בהתחשב במגמות הדמוגרפיות: פרוץ של 3.9 ילדים במשפחה לעומת 3.1 בישראל, ובנוסף עקב רגישותה הגבוהה של הרצועה לשינויי האקלים: התחממות מואצת, ירידת כמות המשקעים, ריבוי אירועי מזג אוויר קיצוני ועליית פני הים. בעוד מערכת הביטחון הישראלית והקהילה הבינלאומית מזהות את הקשר הגורדי בין המצב הביטחוני למצוקה ההומניטרית בעזה, מתקיים מאמץ לשפר את התנאים ברצועה. בקרב מספר גופים, בעיקר

יחידת תיאום פעולות הממשלה בשטחים (מתפ"ש) במשרד הביטחון ופיקוד דרום, ניכרת תחילת חשיבה על אודות עתיד הרצועה. עם זאת, אין עדיין התייחסות להשפעה הצפויה של שינויי אקלים על אזור בעייתי זה.

כדי לגשר על הפער ולהעמיק את הידע לגבי השפעותיהם של שינויי האקלים על עזה, וכן להיערך להתמודדות עם האתגרים שבפתח, כינס המכון למחקרי ביטחון לאומי בשיתוף עם הוועד הבינלאומי של הצלב האדום, בגדה המערבית וברצועת עזה, סדנה סגורה בנושא. בדיון לקחו חלק נציגים ישראלים, פלסטינים ומהקהילה הבינלאומית, ביניהם גורמים ממשלתיים, אקדמאיים ונציגים מהחברה האזרחית. מאמר זה מסכם את עיקר התובנות שעלו בסדנה ומדגיש, במיוחד על רקע ועידת המדינות התורמות המתקיימת בימים אלה בבריסל, כי אמנם הנסיבות ההומניטריות והאיומים הביטחוניים שמקורם ברצועת עזה הינם מידיים, אך חשוב שתכנון דרכי ההתמודדות עימם והפתרונות לבעיות ייעשו בגישה מרחיבה, שתכלול תרחישים ומגמות ארוכי טווח בהקשר האקלים, שישפיעו על כל המרחב ובכלל זאת על ישראל.

המשבר ההומניטרי ברצועת עזה

על אף צעדים חשובים שנעשו בשנים האחרונות לשם שיפור המצב בעזה, המצב ההומניטרי באזור נותר חמור ביותר וזאת משלל סיבות: שליטת ארגון חמאס ברצועה, סבבי לחימה חוזרים עם ישראל, בין השנים 2008 ל-2021, שגרמו פגיעות קשות בתשתיות ובפיתוח, מגבלות על תנועת סחורות ואנשים שמטילה ישראל, היריבות בין חמאס לרשות הפלסטינית, ירידה בתרומות הקהילה הבינלאומית וכן מגפת הקורונה, שהחריפה את המצוקה. המצב מאופיין בחידלון כלכלי ובצרכים בסיסיים - אנרגיה, מים ומזון, זאת ועוד, הרצועה נעדרת טיפול בשפכים ומערכות הבריאותיות בה רעועות. שילוב הגורמים הללו איננו רק מסוכן לביטחונם האישי של תושבי הרצועה כי אם גם משפיע ישירות על המצב הביטחוני בישראל ואף עלול להוביל להתפרצות מחלות ויראליות כתוצאה מזיהומי מים. אלה ישפיעו על המרחב כולו.

- מצוקה כלכלית: התוצר לנפש ברצועה נכון לסוף 2021 היה 1,211 דולר - נתון זהה לזה של זימבבואה ונמוך מ-\$1,334 התוצר לנפש בסוריה, הנתונה במלחמה. כמחצית מכלל המשתתפים בכוח העבודה הינם מובטלים, כאשר 70 אחוזים מהם הינם צעירים וכל אדם שני, על פי הבנק העולמי, נמצא מתחת לקו העוני. 1.2 מיליון איש, מעל למחצית האוכלוסייה, מקבלים סיוע מארגונים בינלאומיים. מדיניות ישראל - סגר ימי ואווירי, מגבלות קשות על תנועת אנשים (יותר מ-90 אחוזים מאוכלוסיית עזה לא עזבה מעולם את הרצועה), רשימת טובין דו-שימושיים (דו"ש) פרטנית, הכוללת ציוד להקמה ותחזוקה של תשתיות ובכלל זאת צינורות, החיוניים למתקני מים מצד אחד ועשויים לשמש את חמאס לבניית רקטות לתקיפת ישראל מצד שני - תורמת למצב הכלכלי הרעוע הגם שאינה הגורם הבלעדי לו. הרצועה אינה מחוברת למערכות סליקה ובנקאות בינלאומיות עקב חשש למימון טרור, והקהילה הבינלאומית, שאינה מכירה בחוקיות של שלטון חמאס, מעבירה כספים המיועדים לרצועה רק דרך מנגנוני הרשות

הפלסטינית, המשתמשת בשליטתה בתקציבים לעזה כקלף פוליטי. למשל, בקיץ 2017 הרשות הפלסטינית הכריזה כי תצמצם את רכישת החשמל לעזה ב־12 מיליון דולר בחודש, מה שהביא להפחתת אספקת החשמל בעזה למשך עשרות חודשים לכ-4-6 שעות ביום. לפיכך, כלכלת עזה נשענת כולה על שימוש במזומנים וקיים קושי משפטי לארגונים וחברות פרטיות, כמו גם לישראל, לפעול באזור באורח סדיר ולקדם פרויקטים עתירי משאבים. כן קיים קושי מהותי לשפר את המצב הכלכלי בו עקב החשש מפני חיזוק מעמדו של חמאס ביחס לרשות הפלסטינית וחיזוק הנרטיב שההתנגדות היא הדרך היחידה להגיע להישגים מול ישראל.

- אנרגיה: מקורות האנרגיה ברצועה כיום הינם תחנת הכוח, קווי מתח שמעבירים חשמל מחברת החשמל הישראלית, ואנרגיה סולרית שהולכת ומתפתחת. אך אלה מספקים 270 מגה-ואט בלבד, לעומת הביקוש העומד על 600 מגה-ואט. לפיכך, אספקת החשמל ברצועה פועלת נכון למאי 2022 רק למשך 12 שעות ביממה וישנה תלות גבוהה בגנרטורים פרטיים, הפועלים על דיזל. למערכת הביטחון ולארגונים הבינלאומיים תוכניות לשיפור תשתיות החשמל כך שההספק יוגדל ל-790 מגה-ואט עד 2030 (השיפור המשמעותי תלוי ביישום תוכנית Gas for Gaza - G4G, שלגביה נחתם מזכר הבנות המספק סיבה לאופטימיות), אך בהתחשב בגידול הצפוי של האוכלוסייה ברצועה ל-3 מיליון תושבים ב-2030 וכ-4.5 מיליון ב-2050, וכן בצורך בהפעלתם של מתקני התפלת מים וטיפול בשפכים, יוותר פער בדרישה של מעל 200 מגה-ואט ב-2030 ופער גדול יותר בעשורים הבאים. חשוב לציין, שתחנת הכוח בעזה תוכננה במקור לפעול על גז טבעי, שאמור להיות מופק משדה הגז מרין שנמצא במים הטריטוריאליים של הרצועה, אך בשל חוסר הסכמה בין הרשות הפלסטינית, חמאס וישראל, שדה הגז לא פותח ותחנת הכוח מופעלת על דיזל וגורמת לזיהום אוויר רב באזור.

- מים: המידע על אודות משק המים בעזה מגיע רובו ככולו מרשות המים הפלסטינית ולצד שאלות לגבי מהימנותו קיימים פערי נתונים. עם זאת, הקהילה הבינלאומית ומערכת הביטחון הישראלית נסמכות על הערכות אלו, שלפיהן הפער בין הביקוש למים לבין ההיצע ברצועת עזה עומד על 102 מיליון מטר מעוקב בשנה (לעומת 33 מיליון מטר מעוקב בשטחי הגדה המערבית). צריכת המים מבוססת כמעט כולה על האקוויפר, שהוא מקור מים באיכות ירודה, הנחשבים לא ראויים לשתייה בגלל רמת המליחות הגבוהה שלהם וריכוזי חנקן המסוכנים לבריאות כתוצאה משאיבת יתר בשיעור של פי ארבעה כמעט מקצב ההתחדשות. מים אלה משמשים לרוב לצרכי חקלאות, ניקיון ותעשייה, ואילו לשתייה כ-90 אחוזים מהאוכלוסייה מתבססת על מים מותפלים המופקים על ידי 154 מתקני התפלה ציבוריים ופרטיים, אשר מעל 100 מהם פועלים ללא רישיון או פיקוח. גם אם מתקנים אלה מפחיתים את המליחות במים, אין אינדיקציה כי הם מטפלים במזהמים, המאיימים על בריאות הציבור. למקור זה מתווספים מים מישראל (10 אחוזים מצריכת המים) ומשלושה מתקני התפלה קטנים המספקים 62 מיליון מטר מעוקב של מים, ושאינם בשימוש מלא עקב מחסור באנרגיה

וקשיי תחזוקה. המחסור במים פוגע גם בחקלאות, תחום החיוני הן לפיתוח כלכלי והן לביטחון תזונתי של תושבי הרצועה. כבר היום, על פי משרד התיאום ההומניטרי של האו"ם (OCHA) 68 אחוזים מתושבי עזה סובלים מאי ביטחון תזונתי בינוני עד חמור - מגמה העלולה להחריף עם הירידה בתרומות של הקהילה הבינלאומית. בניית מתקן ההתפלה המרכזי בעזה (Gaza Central Desalination Plant - GCDP), שכשיושלם יספק עוד 55 מיליון מטר מעוקב מים בשנה, מתקדמת לאט מהרצוי כתוצאה ממדיניות מגבלות הדו"ש של ישראל (בין השאר כימיקלים וציוד אלקטרומגנטי), והיעדר מימון מספק לתפעול (בניגוד לעלויות ההקמה, שאותן ממנת הקהילה הבינלאומית). בימים אלו מתבצעת בדיקת היתכנות לגבי חיבור ייעודי של מתקן ההתפלה לפרויקט G4G, שעשוי להבטיח אספקת אנרגיה סדירה ופחות מזהמת בשעה שתסתיים בנייתו. ואולם, גם אז מי האקוויפר ימשיכו לשמש מקור מים עיקרי בעזה. לכן, בחשיבה עתידית יש לקחת בחשבון הן את הגידול הדמוגרפי והעלייה בביקוש, והן את הדרישה למקורות אנרגיה על מנת להפעיל לא רק את ה-GCDP והתקנים הקטנים יותר, כי אם גם את המתקנים העתידיים שיידרשו ברצועה.

- טיפול בשפכים: קיימים שבעה מתקני טיפול בשפכים בעזה, המטפלים בביוב של הרצועה ומזרימים את המים המטופלים לים התיכון. על אף הקלות ישראליות על ייבוא וייצוא מעזה (כמצוין לטובה גם בדו"ח האו"ם לוועידת התורמות, המתקיימת השבוע בבריסל), פעילות מתקנים אלה מתעכבת משום שהם דורשים הן אנרגיה רבה והן תחזוקה שוטפת, הכוללת הכנסת חומרים רבים המוגדרים על ידי ישראל כדו"ש, שאת חלקם עדיין קשה לייבא בכמויות ובתדירות הנדרשות. פתרון אפשרי למחסור באנרגיה להפעלת מתקני טיהור שפכים הוא אנרגיה מתחדשת ובשנה האחרונה נרשמה התקדמות בחזית זאת, אם כי גם כאן, מדיניות הדו"ש ואתגרי מימון ותחזוקה מעכבים את השלמתה של בניית מתקנים סולאריים (solar (photovoltaic (PV)). גם כאשר המתקנים פועלים כסדיר הם מטפלים ב-70 אלף קוב, אך 20 אלף קוב ביוב שאינו מטופל מוזרם ישירות לים ו-20 אלף קוב נוספים שנשפכים ביבשה ומהמים את האקוויפר. מים מטופלים אינם משמשים לחקלאות בגלל שאין לכך תשתית מתאימה והם מוזרמים לים. הטיפול בשפכים קריטי לישראל שכן המים המזהמים עלולים לפגוע הן בזמינות המים המותפלים למשק הישראלי (כפי שהדגימו אירועי הסגירה של מתקן ההתפלה באשקלון כתוצאה מזיהומי ים מעזה) והן לסכן את בריאות הציבור בישראל.
- בריאות הציבור - ההיצע המוגבל הן בכמות והן באיכות המים, בשילוב טיפול חסר בשפכים מסוכן לבריאות הציבור בעזה, וכן בישראל. מחלות המועברות באמצעות מים הן הגורם העיקרי למחלות בקרב ילדים (כ-26 אחוזים על פי יוניצ"ף), בייחוד למחלות הקשורות בשלשולים, המקשות על ספיגת מזון ומובילות לתת-תזונה בקרב ילדים. הסיכונים החמורים ביותר בהקשרי זיהומי מים והיעדר סניטציה כוללים קוליפורמים, שיגלה, סלמונלה, כולרה, פוליו, מחלת הפה והטלפיים וכן דלקת קרום המוח, שעדיין נפוצה בעזה והתפרצויותיה התרחשו ב-1997, 2004 וב-2013. האתגרים המרובים והחופפים אינם מוגבלים לתחומי הרצועה שכן לפתוגנים יש פוטנציאל לעבור דרך

מערכת הביוב ונתיבי המים אל מחוץ לרצועה ולתוך ישראל. בעוד שצוותים רפואיים בעזה יוכלו לאתר ולזהות זיהומים שמקורם במים, הרי שתשתיות מערכת הבריאות, המחסור בקליניקות, ציוד, תרופות וצוותים רפואיים מקשים על טיפול מוקדם ומניעת הפצה של מחלות מידבקות. הצפי הוא כי בתרחיש "עסקים כרגיל", מערכת הבריאות ברצועה תמשיך להידרדר.

המגמות האקלימיות ברצועת עזה

את המגמות האקלימיות של רצועת עזה קשה להעריך ברמת דיוק גבוהה שכן אין תשתית מדויקת לאיסוף נתונים מטאורולוגיים מהאזור - עובדה שכשלעצמה מקשה על תושביה, ובמיוחד על יכולת ההתארגנות של חקלאים ודייגים התלויים בתחזיות. ואולם, השירות המטאורולוגי של מדינת ישראל פיתח באחרונה תחזיות אקלימיות עד 2100 לגבי עליית הטמפרטורה הצפויה, אירועי מזג אוויר קיצוני, כגון גלי חום מחד גיסא וסופות גשם מאידך גיסא, ובנוסף צפי לדפוסי משקעים, הנסמך בין השאר גם על תחנות מדידה סמוכות לעזה, למשל בחוות הבשור, נחל עוז, בארי ומגן, שבאמצעותן מתקבלת אינדיקציה למזג האוויר בעזה. על פי המודלים, בכל התרחישים, תעלה הטמפרטורה הממוצעת, בעיקר בקיץ אך גם בעונות המעבר. הקיץ יתארך על חשבון החורף והטמפרטורה הממוצעת תעלה בכ-1.5 מעלות צלזיוס עד 2050. בעזה יש מאפיינים הן של קו החוף והן של מישור החוף, שבשניהם צפויה עלייה חדה במספר הימים החמים, מעל 30 מעלות צלזיוס (60 אחוזים יותר ימים בקו החוף) ואף מעל 34 מעלות צלזיוס (מספר גדול פי 3). גלי החום ברצועה, כמו בישראל, צפויים להיות יותר ארוכים, אינטנסיביים ותדירים ויפיעו גם בחודשים שעד כה הופעתם בהם נחשבה נדירה. עומסי החום יקשו על קיום בסיסי ופעילות כלכלית, יסכנו את בריאותן של אוכלוסיות ללא גישה למזגן (רוב אוכלוסיית עזה), ותעלה את הדרישה לקירור, שקשה יהיה לספקה עקב מצב התשתיות והחשמל.

כמו כן, צפויה בכל אזור מישור החוף הדרומי ירידה גדולה בכמות המשקעים הממוצעת, שתשפיע על אפשרות שיקום אקוויפר החוף באמצעות מילוי חוזר ממי גשמים, וכן על החקלאות ברצועת עזה. בה בעת, מופעי הגשם יהיו אינטנסיביים יותר, עם סופות גשם קיצוניות שיגרמו הצפות ושיטפונות, תופעה המוכרת כבר כיום בעזה (בינואר 2022, למשל, פגעו השיטפונות במאות בתים ושיתקו מערכות ניקוז). סופות עלולות גם להזיק לתשתיות החשמל והמים הרעועות. בנוסף קיים תרחיש שלפיו צפויה עליית פני ים של כ-0.7-1.8 מטר עד סוף המאה. עלייה של מטר אחד במפלס מי הים תעמיק את חדירת מי הים לתוך היבשה בשיעור של כחצי קילומטר, בנוסף לחדירה כיום בשיעור של 1-3 ק"מ, תלוי באזור, עקב שאיבת יתר.

המלצות

שילוב הנסיבות הגאוגרפיות והפוליטיות ברצועת עזה מייצר אתגר סבוך במיוחד עבור מערכת הביטחון הישראלית והקהילה הבינלאומית, שמצד אחד מקדישות מאמצים לשיפור המצב ההומניטרי, ומצד אחר נתקלות באתגרי משילות ומגבלות חוקיות ומוסריות המקשות על הפעולה מול מול האפשרות להסלמה ביטחונית מצד חמאס, השולט דה פקטו בשטח ובאוכלוסייה המתגוררת בו.

קושי זה בא לידי ביטוי גם בסדנה, כשרוב המשתתפים התמקדו במציאות העזתית היום והתקשו בתיאור הבעיות העתידיות והפתרונות האפשריים להם. ואולם, בהתחשב במגמות הדמוגרפיות והגאוגרפיות, הצפויות להחמיר את התנאים בעזה, חייבים כל בעלי העניין לפתח חשיבה ארוכת טווח, שתגלם גם את ההשפעות הצפויות של משבר האקלים. בהינתן ששינויי אקלים נחשבים "מכפיל איומים", המחרפים מתחים חברתיים-כלכליים, מייצרים תנאים נוחים לפריחת ארגוני טרור, מערערים יציבות גאופוליטית ודוחפים להגירה ופליטות, חובה לתת על כך את הדעת במיוחד בהקשר העזתי. לכן, מומלץ בראש ובראשונה לאמץ גישת תכנון לטווח הארוך, תוך ניהול סיכונים מחושב, במקביל להכרח התמידי לחפש פתרונות מיידיים לבעיות הבערות של הרצועה (ובלי להפחית מחשיבותם, כפי שקוראות סוכנויות בינלאומיות השבוע בוועידת התורמות).

חשוב להבין שסיכוני המים בעזה עלולים לפגוע גם בישראל ולכן על ישראל לנסח מדיניות לניהול סוגיות סביבתיות חוצות גבולות גם אל מול עזה, כפי שקרא מבקר המדינה עוד ב-2017. דוגמה פשוטה יחסית ליישום היא מערכת התראה לשיטפונות, שקיימת בשירות המטאורולוגי בישראל ושניתן לשקלל בה את התנאים הספציפיים בעזה לשם אזהרה מוקדמת ולמניעת אסונות העלולים להתגבר עם העלייה הצפויה בתכיפותם ועוצמתם של אירועי מזג האוויר הקיצוניים.

בנוסף, מדיניות תכנון ארוכת טווח בנושאי תשתיות מים וחשמל צריכה להיות מבוססת נתונים, שכיום לפחות אמינותם מוגבלת בכל הנוגע לנושא המים. לכן, מומלץ כי הקהילה הבינלאומית וממשלת ישראל ינתחו את הנתונים הזמינים ובמקרה הצורך יאספו נתונים עדכניים, שעל בסיסם ניתן יהיה לפתח פרויקטים משמעותיים שיענו על הצרכים הבערים.

הגרעון האנרגטי בעזה הוביל להתפתחות משמעותית של אנרגיות מתחדשות, ועל פי מחקר של האוניברסיטה העברית, עזה מייצרת 25 אחוזים מהחשמל שלה מאנרגיה סולארית ושיעור זה נמצא בעלייה מתמדת על פי מומחים, אם כי מוגבל עקב רשת החשמל הפגומה, ששיעורה צפוי לעלות כ-200 מיליון דולר. מומלץ כי הקהילה הבינלאומית תשקיע בשיקום רשת החשמל וביצירת תמריצים למעבר לאנרגיות מתחדשות על מנת להגיע למצב הרצוי על פי הבנק העולמי, שלפיו עד שנת 2030 יהיה תמהיל האנרגיה של עזה משולב מאנרגיה סולארית בייצור

מקומי, מתחנות כוח פלסטיניות המופעלות על ידי גז ומייבוא חשמל מישראל וממדינות שכנות אחרות.

בנוסף, יש מקום להתחיל בתכנון פתרון יעיל לאגירת מי הנגר וניצולם, שכן כיום מרבית מי הגשמים זורמים לים, בעוד אגירתם הייתה יכולה לסייע בפתרון בעיית המליחות של האקוויפר ולספק צרכים חקלאיים.

ארגון אקופיס מציע שני פתרונות חוצי גבולות מעניינים, המאותגרים על ידי המצב הפוליטי והמדיני. הראשון הוא האפשרות שירדן תספק לתושבי הרצועה אנרגיה סולארית שתתמוך ביותר מתקני התפלה בעזה, ובתמורה תקבל מים. אמנם אין בעזה מספיק מים, אך אספקת חשמל רציפה (לצד יציבות פוליטית, מימון סדיר והקלה במגבלות דו"ש של ישראל), תאפשר הקמת תשתיות התפלה גדולות יותר, שיוכלו להתפיל עודף מים מעבר לדרישה המקומית ולמכור אותו לירדן בתמורה לחשמל סולארי. הפתרון השני המוצע הוא הקמת חוות סולאריות בשטחי C להעביר את החשמל דרך הרשת הישראלית לתוך רצועת עזה.

כמו כן, על אף שיפור משמעותי שנרשם בשנה האחרונה, מגבלות הייבוא של ישראל על ציוד וחומרים דו"ש עדיין מהוות חסם בפני יישום פרויקטים של תשתיות. המדיניות מובנת לאור הסכנה שחומרי אלה עלולים לסייע לחמאס להתעצם צבאית, ואולם כאן נדרש ניהול סיכונים מחושב - שכן, בהיעדר פתרון ארוך טווח, הסכנה הביטחונית המיידית תתחלף בסכנה אחרת, שעלולה לפגוע במי השתייה של ישראל, בבריאות תושביה ולבסוף גם להעצים את האתגר המשולב שמייצרת עזה בטווח הארוך.

לבסוף, הן ישראל והן הקהילה הבינלאומית צריכות להמשיך לדחוף לשילוב הרשות הפלסטינית בניהול רצועת עזה, על מנת שתסייע לפתור את בעיות המשילות הרחבות אזור זה (הרבה מעבר לנושא מאמר זה) וכן בהתמודדות עם משבר האקלים. אמנם הרשות הפלסטינית, המודעת להשפעות שינויי האקלים על הגדה ועל עזה, הצטרפה להסכם פאריס של ה-United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) ופיתחה כבר ב-2016 תוכנית להתמודדות עם שינויי האקלים עד 2100. כן עוסקת הרשות באופן רשמי בנושא, אך בפועל אין יישום של התוכנית וחוסר שליטתה ברצועה מקשה על מיצובה כשותף פעיל בהתמודדות עם משבר האקלים, מעבר למימון הפרויקטים הנוכחים.

* המחברות מודות לוועד הבינלאומי של הצלב האדום ולמשתתפי הסדנה על המידע שהציגו ועל תרומתם לדיון הפתוח.

** מאמר זה הוא חלק מתוכנית מחקר חדשה בנושא אקלים וביטחון לאומי הנתמכת על ידי קרן קונרד אדנאואר (KAS) בישראל.

